

Michelangelo-galéria

Olyan kiállítás nyílt a Tudomány és Technika Házában, amelyen a hazai kiállítások között az elmúlt 50 év alatt nem volt. Utoljára 1926-ban a Szépművészeti Múzeum mutatott be a közönségnek több mint 200 másolatot „Közép és reneszánsz kori gipszgyűjtemény” címmel. A gipszmásolatok magyarországi gyűjtésének története összefonódik a Szépművészeti Múzeum gyűjteményeinek kialakításával. A vásárlások 1903—1908 között nagy tételekben folytak, majd a szűkös anyagi lehetőségek miatt 1913-ban befejeződtek. A ma távlatból is elfogadható másolatkészítés, gyűjtés és kiállítás célja az volt, hogy elmúlt korok remekműveit egyre szélesebb körök számára tegye hozzáférhetővé. Az akkor nyílt múzeum közművelődési szerepében, kulturális jelen-

tőségében helyén való és jogos volt a kevesek által látogatható eredetiek helyett, a fejlődés teljes képének bemutatása érdekében készített, helyes illúziót keltő másolatok megvásárlása és kiállítása. Egy pontos másolat megtekintése a közönségnek és a művésznek egyaránt lehetőséget nyújt, hogy felidézze a már látott műalkotást, vagy előkészítsen a találkozásra. A másolat megtekintése különösen hasznos a szobrászatnál, hiszen a háromdimenziós művészet kétdimenziójú fényképlapokon, vagy könyvek reprodukciós oldalain való mégoly sikeres visszaadása sem nyújthatja a szobrászat leglényegének a test—tér, tömeg—forma alakításnak nem hogy reprodukálását, még redukcióját is alig. A Szépművészeti Múzeumban az idők során háttérbe szorult a másolatgyűjtemény, ugyanakkor a világ nem egy vezető múzeuma; a moszkvai Puskin Múzeum, a párizsi Musée Trocadero külön kiállításon mutat be másolatokat. Hogy milyen élményt jelenthet az ilyen másolatokkal történő találkozás, arra e kecskeméti kísérlet újabb példával szolgálhat. A Michelangelo Galéria számára 15 szobor-másolat érkezett a Tudomány és Technika Házába. Az eredeti művek készülsi körülményeinek, egykori elhelyezésének, programjainak felidézéséhez kíván emlékeztetőül néhány adatot közölni az alábbi kísérő. Jegyzékünkbe az eredetiek készítési sorrendjében vettük fel az egyes szobrokat.

1. Madonna a Gyermekkel és Keresztelő Szt. Jánossal.

Készült 1502 körül. Márvány, a tondo átmérője 109 cm. Taddeo Taddei számára készült; innen az elnevezése; Taddei Madonna. A kör-befoglalt kompozíciót — tondo-forma — Michelangelo firenzei quattrocento mesterektől vette át. A gyermek Jézus elhajló mozdulata feltehetően egy antik szarkofág, az ún. Medusa-szarkofág egy részletének átfogalmazásából ered. Keresztelő János kezében tengelicét tart, ami a lélek szimbóluma. Keresztelő János kezében vergődő madár a jelenet tartalmi feloldása szerint a passiót sejteti előre.

2. Tondo Pitti.

Készült 1503 körül. Márvány, 85,5 x 82 cm. Firenze. Mária jellegzetes michelangelói jövőbelátó Sibilla-típus. Ülő elhelyezése, mozdulatmotívuma, fejtartása a toszkán szobrászati kultúrához kapcsolódik. A kő, amelyen Mária ül és profétikus, heroizált feje azok a kiemelkedő plasztikai részek, amelyeken a dinamikus körmozgás megnyugszik. Mária homlokán kerub; középkori jelentése: a „magasabb tudomány adománya”. Készült Bartolomeo Pitti firenzei kereskedő számára.

3. Pieta.

Róma. Szent Péter Bazilika. Márvány, 174 cm magas (talpazat nélkül) 1498—99. Michelangelo egyetlen jelzett szobra. Mária keblén a szalagon olvasható Michel Agelus Bonarotus Florent. Faciebat. A vízszintesen kiterített halott gyermekét ölben tartó Mária ikonográfiai típusát az északi gótikus művészet alakította ki a 14. század folyamán. Az itáliai quattrocento formafelfogása jól megfigyelhető azon a momentumon, hogy ellentétben az északi típus merev, horizontális-függőleges ellentétre való elrendezésével, itt a holttest természetes súlyával süpped Mária ölébe, aki felsőtestének kissé hátradőlő elhelyezésével harmonikussá oldja a két irány ellentétét. A 22 éves Michelangelo olyan harmonikus csoportot alkotott, melynek szándéka nem tér vissza későbbi szobrászati munkásságában.

Michelangelo-galéria

4. A Brüggei Madonna.

Márvány, 94 cm. Készült 1501—1506 között. Jelenlegi őrzési helyétől származik elnevezése. Eredetileg magas elhelyezésre szán-ták: ez tűnik ki mind Mária, mind gyermeke lefelé néző pillantásából. Michelangelo e munkáján a bizánci kultuszszobor statuáris ünnepélyességéhez nyúlt vissza. Eltérő a quattrocento-hagyománytól a gyermek Jézus elhelyezése. Nem Mária térdén ül, hanem előtte, mintegy a ruhadedők és az anyaöl védelmében. Mária arc-kifejezésének rejtelmessége tanúsítja, hogy Michelangelo e művével jutott legközelebb a nála 23 évvel idősebb kortárshoz, Leonardóhoz.

5-6. II. Gyula Pápa Síremlékéhez készített Haldokló Rabszolga;

Méretük: 229 cm, 215 cm Mózes (m: 235 cm) Márvány. A Mózes-szobor Rómában, a San Pietro in Vincoli-ban, a két rabszolga Párizsban, a Louvre-ban található, 1513 körül készültek. A többszintes mauzóleum a legmerészebb Michelangelo-tervek egyike. A síremlék utolsó, kivitelezett változata tanítványok és segítők nagymértékű közreműködésével készült el 1532-ben. Főalakjáról, a talán legismertebb Michelangelo-szoborról, a Mózesről Vasari igen érzékletesen így írt: "Michelangelo olyan pompásan dolgozta ki ezt a hosszú, jól elrendezett márványszakállt, hogy egyes szálai igen vékonyak, selymesnek, puhának tetszenek — ezt különben igen nehéz elérni a szobrászatban — és mindegyiket meg lehet különböztetni a másiktól: az ember már arra a képtelenségre gondol, hogy a mester kezében a véső ecsetté változott; ráadásul, ha valaki a próféta igazi szenthez és félelmetes uralkodóhoz méltó szépséges arcára néz, legszívesebben megkérné, takarja el fátyollal, mert a szemlélő hihetetlenül fényesnek, tündöklőnek látja" ... Mózes ruházata, köntösének redői is gyönyörűen vannak megmunkálva, izmos karja, csontos és inas keze bámulatosan szép és tökéletes, nemkülönben a lábszára, térde, s a hozzáillő lábbeliből kilátszó lábfeje; minden részlete hibátlan ... " A két, Louvre-ban őrzött, rabszolga közül az ún. „Alvó rabszolga” körvonala és mozdulata „lineáris líraisága” következtében az elmúlt században a legmagasabbra értékelt szobor volt: mozdulata kialakításában nagy szerepe volt a Rómában kiásott Laokoon-szoborcsoport egyik alakjának.

7-8. A Medici-kápolna szobrai közül: Giuliano és Lorenzo Medici ülő szobrai, Éjszaka és Nappal, valamint a Hajnal és Este allegorikus szobrai.

Készültek megszakításokkal 1520—44 között. A szobrok a firenzei Medici-kápolnában vannak. A hadvezér Giuliano egy még elkövetkező, időben is előtte álló cselekvésre készülődik, Lorenzo a Medici-ház politikai irányvonala folytatására szánt tagja befelé fordul, benső koncentrációban oldódik fel. A hadvezér alatt az Éjszaka és a Nappal, ellentétként a másik oldalon a Hajnal és az Este. A szoboregyüttesek programját a sírkápolna építészeti tagolása, elrendezése is követi és kiegészíti. Az ülő és a fekvő szobrok alap gondolata egységes — de az allegorikus alakoknál stílusbeli különbség figyelhető meg. Megjegyzendő, hogy az Éjszaka kifaragásánál Michelangelo még szükségét érezte a szobor explicit megnevezésének (lábánál és a karok alatt bagoly és álarc-attributumok segítenek a szobor azonosításában), a további munka folyamán a másik három alaknál már feleslegesnek tűnt az ilyen utalás.

9. Firenzei Pieta. Firenze, Duomo.

Márvány, 226 cm. Készült: 1545—55 között. A szobor történetéről: Michelangelo a szobor faragását 1555-ben félbehagyta, mert hibát talált a tömbben, és Krisztus bal lába letörött. A szoborcsoportot 1561-ben a michelangelói vázlat alapján restaurálták. Ennek a Pieta csoportnak személyes vonatkozása az, hogy alkotója saját sírjára készítette, a római Sta Mária Maggioreba. Egyik leveléből pedig tudjuk, hogy Nikodémuszban saját arcvonásait faragta ki. Nikodémusz és Mária arcán jól megfigyelhető a non-finito elvének megvalósítása. Az arcvonásoknak és a karakternek csupán sejtetésével a kifejezés személytelenebbé, általánosabb érvényűvé vált. A természet jelenségeihez Michelangelo nem a részletes kidolgozás igényével közelít, nehogy az egyedi konkrétsága elfedje az általánosnak, az ideának jelenvalóságát. Az érett reneszánsz gúla-kompozíció a szobrászatban egyedülálló példa az együttes.